

A magyar textilipari képzés története^{*)}

Némethné Hajba Terézia

A kezdetektől 1919-ig

Kezdetben intézményi keret nélkül történt az oktatás a céhes, paraszt- és háziiparban. A *Ratio Educatio* (1777) után rajziskolákban oktattak, majd 1788-ban indult az első iskolarendszerű képzés.

Egy 1868-as miniszteri rendelet alapján a népiskolákkal együtt textil tanműhelyeket hoztak létre, elsősorban szövő szakterületen. 1880-ban a Késmárki Állami Szövőipari Szakiskola indult két-, majd hároméves képzéssel. 1888-ban a Nagydisznódi Államilag Segélyezett Gyapjúsövő Ipari Szakiskolában kezdődött meg a képzés. Sajnos azonban az alap-, és középfokú textilipari oktatást a trianoni békeszerződés megállította.

A József Nádor Műgyetemen 1877-ben szerzett diplomát Rejtő Sándor. A gépész hallgatók számára kötelező tananyag volt a szálasanyagok fonása és szövése, majd 1909-től gyakorlati oktatás is folyt ezen a területen.

A két világháború között

A XX. század elején Magyarországon szaporodtak a textilipari vállalatok, de oktatási háttér egyáltalán nem volt. Ebben az időben a gyáralapítók külföldi szakembereket hoztak, akik betanították a munkásokat. Győrtött a Keresztény Szocialista Szakszervezet 1925-ben tanfolyamot indított, amelyet 1927-től a Fém- és Faipari Szakiskola vett át (1. kép). A tanfolyam két éven át, hétköznap heti 5×2 órában és vasárnap 8-tól 13 óráig tartott.

1. kép. A Magyar Állami Fém- és Textilipariskola

Budapesten 1925-ben a Magyar Textilgyárosok Országos Egyesülete létrehozta az első textil iskolát, az Elnök utcában. Egyéves szövőmesterképző tanfolyamokat és több 3–5 havi időtartamú tanfolyamot indított a fonás, a szövőipari gépek, és a kötő-hurkolóipar technológiája témakörében. 1932-ben a szövőipari tanműhely kötőgépekkel bővült. 1933-ban a kereskedelem-

ügyi miniszter az iskolát hároméves szakiskolává fejlesztette, szövő- és hurkolóipari szakterületen.

Győrben az 51706/1933. sz. kereskedelemügyi miniszter rendeletével megindult a hároméves textilipari szakiskola működése. Közismereti tantárgyakat 18-tól 12-ig, 10 órában, szakmai elméletet 10-től 16 óráig, összesen 18 órában tanultak, és mindegyik évfolyamon 16 órában szakmai gyakorlat volt. A szakiskola elvégzése után a tanulók végbizonyítványt kaptak, amely munkakönyv kiváltására jogosított.

Az 1938. évi XIII. törvénycikk alapján az ipari szakiskolák ipari középiskolákká alakultak. Az első ilyen textilipari iskola az 1941/42-es tanévben indult Budapesten a Markó utcában (3. kép). A tanulók négyévi elméleti, gyakorlati képzést követően érettségi vizsgát tettek. Először nyílt lehetőség arra, hogy a végzetek tanulmányaikat a József Nádor Műgyetemen folytathassák.

Az Állami Bolyai Szövő- és Fonóipari Középiskola és a győri Fém- és Textilipari Szakiskola sok szakembert adott a textiliparnak.

1949-től napjainkig

Szaktanulmányi képzés

A textilipar területén továbbra is az iskolarendszeren kívül, az üzemekben zajlott a munkások betanítása. Ekkor csupán a termeléshez szükséges ismereteket sajátították el. 1959-től a képzést egy évre emelték, amit továbbra is a munkahely szervezett.

Kivételt Budapest jelentett, ahol be kellett irat-

2. kép. A Bolyai Markó utcai épülete

kozni a 10. sz. Ipari Tanulóiskolába (VIII. kerület, Práter utca 31.). Felvételi vizsga volt matematikából, magyarból, de különösen a kézügyességet vizsgálták.

Az 1969. évi VI. törvény értelmében a szaktanulmányi képző iskoláknak elő kell segíteniük a tanulók önművelődését, kulturális és sportolási igényének kielégítését, ezért a képzés kétéves lett. Az elméleti és gyakorlati foglalkozásokon a részvétel kötelező volt. Az elméleti oktatás az iskolában, a gyakorlati képzés a vállalatoknál zajlott.

1980-tól zárkózott fel a textilipar is a hároméves szaktanulmányi képzéshez. Így nagyobb tudást szereztek a

^{*)} Cikkünk a *Volt egyszer egy textilipar* című, a Győr-Ménfőcsanak Városi Kereskedelmi és Iparkamara által 2025. február 2-án szervezett konferencián elhangzott előadás szerkesztett változata.

3. kép. A győri iskola épülete

tanulók a közműveltség és a szakma területén is. A szakmunkások szakközépiskolájában érettségit szerezhettek és a háromműszakos munkára is lehetőségük nyílt a vizsgák letétele után.

Azok az intézmények, ahol textilipari szakközépiskola volt, a szakmunkások képzését is átvállalták. Azon a településen, ahol nem volt textilipari középiskola, de a környéken textilipari vállalat működött, a település szakmunkásképző iskolájában képezték a textilipari szakmunkástanulókat is. A szakmunkások gyakorlati oktatását mindig a vállalatok biztosították.

Szakközépiskola, technikum

A 13970/1947. sz. Kormányrendelet új iskolatípust, a *műszaki szakközépiskolát* vezetett be, amelyben több volt a közismereti tananyag, mint a szaktárgy. 1949-ben már az ipari gimnáziumok jelentek meg, a budapesti Bolyai iskola lett a 18. sz. Ipari Gimnázium, a győri pedig a 20. sz. Ipari Gimnázium, amely átköltözött az Újkapu utca 2-4. szám alá (3. kép). Az első két évben általános műveltséget adott, a szakmai képzés a második két évre zsúfolódott. A tanórák száma évfolyamonként 36, 36, 42, 43 óra volt.

A magyar textilipar harmadik fellegetvára Szeged lett. A kenderfeldolgozás évszázados hagyománya szükségessé tette az oktatás fejlődését is. 1950-től esti tagozaton a Szegedi Gépipari Technikumban már egy osztály működött, majd 1951-től nappali tagozaton két osztállyal indult önálló intézményként és 1952-ben költözött a József Attila sugárútra.

Az 1950. évi 40. sz. törvényerejű rendelettel létrejöttek az *ipari technikumok*. A budapesti és győri ipari gimnázium általános textiltechnikumokká alakult. A végzős tanuló képesítő vizsgát tett, technikus oklevelet kapott.

A vállalatok kollektív szerződése előírta, hogy technikus oklevéllel milyen munkakörben helyezkedhetnek el a fiatalok. Kiszélesítették azoknak a főiskoláknak, egyetemi karoknak a körét, ahol a technikus oklevéllel továbbtanulhattak.

A Minisztertanács 2075/1952. sz. határozata értelmében az ipari technikumok szakosodtak. Az 1952/53-as tanévtől Szegeden rost- és pamutfonó, szövő; Budapesten fonó, szövő és hurkoló, Győrben fonó és szövő szakra történt szakosodás.

Az 1955. évi 37. sz. törvényerejű kormányrendelet a követelményekről ismét kisebb átalakításokat írt elő:

- középfokú szakképzés szakmai elméletből,
- alapfokú szakképzés szakmai gyakorlatból,

- „kellő” általános műveltség.

Az 1965. évi 24. sz. törvényerejű rendelet értelmében el kellett választani a technikusképzést a középiskolai rendszertől. *Szakközépiskolákat* kellett létrehozni fokozatosan az 1966/67-es tanévtől kezdődően.

E rendelet értelmében 1968-tól mindhárom iskola textilipari szakközépiskolává alakult.

- Rejtő Sándor Textilipari Szakközépiskola Győr,
- Bolyai János Textilipari Szakközépiskola Budapest,
- Szegedi Textilipari Szakközépiskola Szeged.

Az osztályokat továbbra is szakmák szerint szervezték, Győrben és Szegeden az 1970-es évek elején bevezették a kötő-hurkoló szakot is. A textilvegyész képzés Győrben a Révai Gimnáziumból 1981-től a Rejtő Sándor Textilipari Szakközépiskolába került.

A textiliparnak a 20. század 70-es, 80-as éveiben történt változását mutatja az újfelhértői Bajcsy Zsilinszky Endre Textilipari Szakközépiskola átszervezése.

A budapesti gyárak fiókvállalatai jöttek létre Szabolcs-Szatmár Megyében, Újfahértó környékét behálózta.

Az iskola rendelkezett kollégiummal, az iskolavezetés nyitott volt az átszervezésre. Évfolyamonként két osztályt indítottak, fonó és szövő szakon.

Amikor már minden feltételt megteremtettek a textil szakma oktatásához, a gyárak megszűntek, az utolsó osztályt 1992-ben indították.

1968-tól 1985-ig minden évben ugyanazon tanterv szerint indítottuk a szakképzést. Ezt érdemes összehasonlítani más hasonló, külföldi iskolák tantervével (I. táblázat)

I. táblázat

	Közismeret	Szakmai elmélet	Szakmai gyakorlat
Magyarország (textil)	45	26	29
Ausztria	38	43	19
Belgium	45	35	20
Franciaország	40	35	25
Hollandia	38	33	29
Olaszország	48	35	17
Svédország	58	42	—

A táblázat a Bolyai János Textilipari Szakközépiskola 50. jubileumi évkönyvéből származik.

A Művelődési miniszter 16/1984. évi MM számú rendelete értelmében, *műszaki szakközépiskolák* jöttek létre, ahol a képzési idő öt év:

- az I–II. évfolyamon egységes általános közismereti képzés, szakmacsoportos elmélet, gyakorlat,
- a III–IV. évfolyamon egységes általános közismereti képzés, a szakmai célnak megfelelő elméleti, gyakorlati képzés,
- az V. évfolyamon csak szakmai elméleti és gyakorlati képzés.

A negyedik év végén a tanulók érettségiztek, az ötödik év végén képesítő vizsgát tettek.

Az 1980-as évek végén, az 1990-es évek elején gazdasági életünk nagy változáson ment át. A szegedi és budapesti iskolák tanulólétszáma ugyan kicsit visszaesett, de az iskolák működtek tovább. A szegedi 1996-ban felvette Tisza Lajos nevét és egyesült az önállóan

II. táblázat. Textilipari technikumok óraterve

Tantárgy	I.	II.	III.	IV.	V.
Magyar nyelv és irodalom	3	3	3	3	-
Történelem	2	2	2	2	-
Idegen nyelv	3	3	4	4	-
Filozófia	-	-	-	2	-
Matematika	5	4	3	3	-
Fizika	3	2	2	3	-
Kémia	2	2	-	-	-
Biológia	-	-	2	-	-
Testnevelés	2	2	2	2	2
Gépészet	2	2+1F	1+2F	-,+2F	1
Automatizálás	-	-	-	-	2+1Gy
Alkalmazott számítástechnika	-	-	-	-	1+2Gy
Számítástechnika	1	1	-	-	4
Technológia	2	3	3	3	5
Szakmai gyakorlat	5	5	5	5	5
Anyagismeret	2	2	-	-	-
Szövegt és kelmesterkeztan	-	1+1F	3 + 2F	3 + 2F	3
Szervezési és vállalkozási ismeretek	-	-	-	-	3
Kikészítés	-	-	-	-	2
Munkavédelem	-	-	-	-	2
Összesen	32	32+1F	30+2F	30+2F	33

működő textiles szakmunkásképző intézettel. A Művelődési és Köznevelési Minisztérium 42402/92. IX. sz. engedélyével a győri iskola általános textilipari technikumokat képzett. A szakmai gyakorlati órák száma csökkent, de a magasabb szakmai elméleti óraszámban a fonástól, a szövésen át a kötés-hurkolásig minden szakterülettel megismerkedtek a tanulók (II. táblázat).

Mindhárom középiskola igyekezett képzési profilját bővíteni, szakmunkások szakközépiskolája, ruhaipari szakképzés, Győrben gimnázium és élelmiszeranalitikusok képzése jelent meg.

A budapesti Bolyai iskola 1997-ben átköltözött a Than Károly Szakképző Iskolába.

A szegedi 2007-ben összevonták a Kossuth Zsuzsanna Egészségügyi Szakközépiskolával. A textilipari képzés mindkét iskolában rövid időn belül megszűnt.

A győri Rejtő iskolát a fenntartó nyolc jogutóddal megszüntette. A textilipari képzés a Lukács Sándor Gépészeti Szakközépiskolába került át, de néhány év után megszűnt.

A színvonalas, világhírű magyar textilipar sikeréhez hozzájárult a mérnöktanárok, szakoktatók munkája is. Köszönettel, elismeréssel gondolunk többek között a győri iskola megalapítójára, Göblyös Mihályra, az iskola igazgatójára, a győri iskola igazgatójára, Bandi Istvánra, a budapesti iskola igazgatójára, Mahler Györgyre, a szegedi iskola igazgatójára Vőneki Gyulára, a győri tanműhely vezetőjére Podolcsák Andrásra és Marosi József textilvegyszerre.

Felsőfokú oktatás

A magyarországi textilipari felsőoktatás Rejtő Sándor műegyetemi tanár nevéhez fűződik. A gépészmérnökök kezdetben csupán 4 órás elméleti képzést kaptak a fonás, szövés tárgyköréből. A kötés-hurkolás területén ismereteik még nem voltak.

1947-ben, 3 éves képzési idővel megalakult az Állami Műszaki Főiskola, amely segített az ipar nagyfokú mérnökhányának enyhítésén.

A textilipar megbecsülését és jelentőségét tükrözte, hogy a Budapesti Műszaki Egyetemen gépészmérnöki karán megalakult a textiltechnológia szak és 1949-ben létrejött a Textiltechnológiai Tanszék, ahol a fonás- és szövés technológia oktatása folyt, és mellette a Könnyűipari Tanszék, ahol a kötés-hurkolás technológia mellett a fa- és papíripar technológiáját is oktatták. (A két, részben párhuzamos oktatás magyarázata a két tanszékvezető tanár személyére vezethető vissza.)

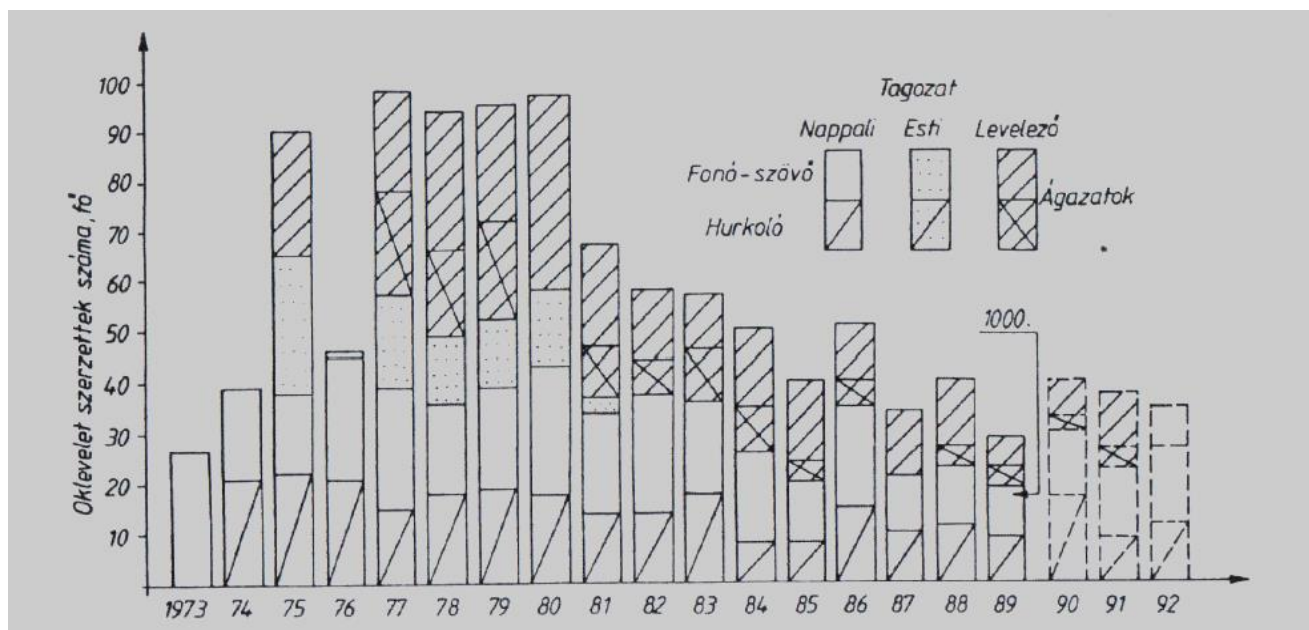
Az 1961. évi III. törvény értelmében felsőfokú technikumokat kellett létrehozni. A Felsőfokú Könnyűipari Technikum 1962-ben alakult, textilipari szakon fonó -, szövő-, és kötőipari ágazattal.

Az egyetemek által képzett mérnökök mellett szükségessé vált üzemmérnökök képzése is. Ennek következtében a felsőfokú technikumok főiskolákká alakultak. 1972-ben a Felsőfokú Könnyűipari Technikum jogutódja a Könnyűipari Műszaki Főiskola lett (4. kép). Itt a textiltechnológia szakon végzett üzemmérnökök számát ágazat és tagozat szerint, 1970 és 1989 között az 5. kép szemlélteti. Az ábrából leolvasható, a

a Doberdó úti homlokzat

4. kép. A Könnyűipari Műszaki Főiskola épülete

5. kép. A textiltechnológia szakon végzett üzem-mérnökök száma ágazat és tagozat szerint 1970-1989 között

textiltechnológia szakon a fonó-szövő ágazaton 645, a kötő-hurkoló ágazaton 367 hallgató fejezte be tanulmányait. 1981-től kezdődően a szakon végzettek száma fokozatosan csökkent.

2000 elejétől az intézmény a Bánki Donát és a Kandó Kálmán Műszaki Főiskolákkal egyesült, de az így létrejött Budapesti Műszaki Főiskolán belül tovább működött és karként felvette Rejtő Sándor nevét. Jelenleg az Óbudai Egyetem Rejtő Sándor Könnyűipari és Környezetmérnöki Karaként működik.

A textilvegyész mérnökképzés a Műegyetemen 1938-ban már megindult. Az Állami Műszaki Főiskolán is létesült Textilkémiai Tanszék, amely textilmérnöki képzést adott. 1951-től 8 féléves tanulmányi idővel egyetemi szintű lett.

Dolgozók tovább- és átképzése

- **Ipari érettségi** – Textilipari szakiskolát végzettek részére érettségi előkészítő 1 éves tanfolyam elvégzésével, érettségi vizsgát tehet.
- **Ipari tanfolyamok** – Szakmunkás igény kielégítésére tanfolyamokat szerveztek.
- **Dolgozók ipari technikuma** – A dolgozók termelő munkájuk mellett jelentkezhetnek esti, vagy levelező tagozaton textilipari technikumba.
- **Technikusminősítő tanfolyamok** – A szakközépiskolai érettségivel rendelkezők, két-három éves szakmai gyakorlat után technikusminősítő tanfolyamra jelentkezhetnek.